

trobem ja l'ús en plural, aplicat a l'ofici de matines de les vigílies de Pasqua: «ella tramès al castell un fadrí ben entès e discret, e trobà lo Mestre en la sglésia ab tots los frares, que hohien los *faços*» (comprovat en la prínceps; *fassos* Ag. I, 275; i esmenat abusivament en *fasos* per Riquer, 221.11). No és estrany que, com a creació secundària, el plural es pronuncii en uns llocs *fázus*, en altres *fásos*.¹

Jo no ho he aconseguit ja, però el meu pare (amic de salvar records) en una nota que em dictà l'any 1927 em deia que «del costum de picar les portes de les cases el dia de dijous sant, se'n deia a Barcelona 'anar a picar els *fázus*'. No era solament amb els picaportes o a les portes de les cases, sinó dins i fora de l'església, amb els *xerracs* o *carraus*. Més al Sud, com ja hem vist pel *Tirant*, es formà el plural amb sorda, i així fou ja a Tortosa: «Anit ja's va fer una alusió als carraus, per anar als *fassos*: i carraus tindrem per a postres, una porció de nits: m'obriran lo cap!», Vergés i Paulí (*Espurnes* v, 154).

AlcM documenta bé el fet que l'acció de picar els fasos es fa pegant amb una branca de palmera (§§ 1c i 3). Jo mateix ho he pogut constatar a Mallorca, però a Sineu, on m'ho vaig fer explicar (fi d'hivern de 1964, dies abans de la festa) vaig anotar que tant parlaven de «pegar amb so *fas*» com de *fer es fas*. És a dir que en el concepte popular *fas* deu haver acabat allà per ser entès com el nom del palmó mateix amb què piquen. A les esglésies de Barcelona jo mateix he vist —i actuat— com els minyons van a l'església el diumenge de rams, amb grans brancs de llorer (els tradicionals i dels barris pobres, com a l'església de Sant Agustí), i amb una gran branca de palmera seca («el palmó») els de «casa bona», i allí ja anticipen la picada dels fasos («matar jueus», com els han donat entenen els qui els ensenyen). Els mateixos de Sineu em parlaren després dels *fassers* i un *fasé* com a nom de les palmeres de dàtils.

És sabut que aquesta denominació ja té gran i venerable arrelament a Mallorca i Menorca. Ja *DFgra.*: «*Fasser* m.: arbre: *palma* o *palmera*», i també «*Fás* m. pauma» (altrament també «sas matinas de los tres últims dias de la semana santa; *fas* de llenya: atupada ab bastó, verga, etc.; donar un *fas* de llenya: tundi a palos»); l'Arx. L. Salvador usa *fasser* en una rondalla (p. 209, cf. *cabrader*); en l'humorista Sebastià Morro (c. 1853), en una «cançó dels disbarats»: «escaufant-se a un brasé, / es dia de Sant Magí, / contemple un caputxí / un ego dalt un *fasé*» (*JMBover*, *BiEscrBal.* I, 523.10.4); «la paumera vincladora / mostra joyosa'l fruit dols / al *fasser*, que lluny l'obira / y li tramet ses amors», *MÀguiló* (*Poetas Balears*, P. d. M., 1873, p. 146); «los tarongers flayrosos / s'abracen ab les mòres oliveres, / --- / ab los *fassers*, graciosos llimoneres», Josep Tarongí (*Sóller*, *ibid.*, pàgina 558).

Altrament el mot és d'ús general i antic a l'illa segons la tradició popular: a Estellencs pretenien que «des del Puig des Ram de sa Talaia, feien senyal amb una *pálmā* da *fasé* quan venien es Moros» (1964),

d'on vindria el nom de ram a aquesta talaia que domina gran extensió de mar. Però no menys a Menorca: a St. Lluís m'ensenyaven una palmera dient «*es fasé* aquest» i a Favàritx distingeixen com a *Biniàixa des fasé* un dels dos «llocs» que duen el nom de Biniàixa (Mascaró, 812).²

Reconec que havia pensat en alguna etimologia àrabiga, però sembla que s'ha de deixar córrer.³

Per Camps i Mercadal sabem que *fas*, ultra la palmera o branca de palmera (*Folkl. Menorquí d. l. P.* II, 126), dóna base a la denominació popular d'una herbeta curativa, amb el nom de *fas de formiga*,⁴ però és clar que es tracta d'una d'aquelles denominacions d'herba mig humorístiques aplicant el nom d'un gran arbre, *quasi per derisionem*, a una herba minúscula, que interessa a curanderos i herbolarios (a la manera de *chamaemelon*, *chamaepitys*: 'pomera de terra' = 'cama-milla'; 'pi del sòl' = *Ajuga* *cb.*).

DERIV.: *Faser* [S. xv, *DAG.*] *Fassar* [dicc. men. de Ferrer Parpal]. De *Fasser*: *fasserar*.

¹ Ja *fasos* amb llarga definició en el *DTO.* 1647; *fasos* i l'ultracorregit *fàsols* en Bely. —² En el mapa Sorà (mj. S. XIX) un dels antics i detallats de Menorca, veig un curiós nom *Llucufais*, que ve a caure cap allà on avui hi ha el *Lloc des Fassé* uns 700 metres OSO. de Sant Lluís. Però ¿d'on tragué aquest *Llucufais*, que ni En Mascaró ni jo no trobarem en les nostres enquestes? I no sabem si és un error de còpia o corrupció qualsevol de *Lloc-des-Fas*. —³ Ja indueix a fer-ho el fet que els noms coneguts de la palma i la palmera són ben altres en àrab: *nàbila* per a l'arbre o *nàbla*, i *déuma* (> *duma*) per a la mata (respectivament *PAlc.*, Lerchundi). Poc més s'hi acostava «palma de ramo pequeña: *farrás*, pl. *far-ráris*», car una palma nana ja no és el gran *fasser* (i al capdavant, hi ha gros entrebanc fonètic, i és d'arrel incerta). Justament el *fasser* és la gran palmera visible de lluny, que assenyalava la situació d'una posició, com hem vist a Biniàixa, i és notori en el cas del famós i antic *Airaflor* (< AREA FLORUM): «De su-aquí veig *Airaflor* / ses cases i *es fasser*, / però no veig lo meu bé / que té ses claus des meu cor» diu la cobla. En fi no pensem tampoc en *basír* 'estora', car fins si aquesta estora s'hagués pogut fer de llata de palma (de fet se sap per Beaussier, etc. que es fan d'espart o de joncs), cal insistir que el *fasser* no és palma sinó palmera, i molts menys 'llata' o 'estora'. —⁴ «Per curar mal de caixal, una man a de ta de *fas-de-formiga* (herba), posada d'ims es capell», Camps M. II, p. 125.

Per fas o *per nefas* [Lab. 1839], locució sàvia imitada de la llatina *fas atque nefas* 'lícit i il·lícit, el que és permès i el que és prohibit'.

Fascar, V. *faixcar* (FEIX) *Fasciat*, *fascicle*, *fasciculat*, *fascinació*, *fascinador*, *fascinant*, *fascinar*, V. *feix Fascolomis* [*DFa.*], pres del llatí zoològic *phascolomys* (gr. *φάσκολος* + *μῦς* 'rata') *Fase*, V. *fantasia* *Faseolat*, V. *fesol* *Fasiànid*, V. *faisà* *Fasol*, V. *fesol* *Fasos*, *fàsols*, V. *fas* *Fasquia*, V. *feix* *Fassar*, *fas-*